

Ljubljana, 3. 6. 2022

Sklepi s posveta

Kako v šoli spodbujati razvoj narodne in nacionalne identitete pri mladih?

V Državnem svetu je bil posvet o tem, kako mladim v šoli pomagati oblikovati nacionalno in narodno identiteto. Posvet so 27. maja 2022 organizirali Državni svet, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport in Društvo katoliških pedagogov Slovenije.

Posvet se je začel z mislijo predsednika Državnega sveta: »Danes naše družine izgubljajo formo, ki so jo ohranjale desetletja. Tradicionalne večgeneracijske družine so stvar preteklosti, mogoče jih še nekaj malega živetari na slovenskem podeželju. Ljudsko izročilo, ki se je ohranilo več stoletij, izgublja svojo simbolno moč, ki je bila tako kleno zasidrana v narodovem spominu. Vse to predstavlja pomembno oviro pri oblikovanju narodne identitete. Kultura, umetnost, jezik predstavljajo obraz naroda, njegov identitetni zapis. Prav zato je naša skupna dolžnost, da se trudimo in gojimo ljubezen do slovenskega jezika, lastne kulture in domovine.« (Kovšca, 2019)

Društvo katoliških pedagogov Slovenije je organiziralo tri mednarodne konference o vzgoji za ljubezen do domovine in države (2019, 2020, 2021) ter izdalo tri obsežne zbornike s teh konferenc. V zbornikih je več kot 150 predavanj učiteljev praktikov, ki so se prek Katisa prijavili na mednarodne konference. Vsi zborniki so dostopni na www.DKPS. Iz teh srečanj in zbornikov vidimo, da učitelji že veliko delajo za oblikovanje narodne in državniške identitete mladih. Praznovanje 30. letnice plebiscita za samostojno državo Slovenijo nas je spodbudil, da še več naredimo na tem področju.

»Sama pobuda, kaj storiti v šolah in družbi, da bi pri mladih utrdili narodno in nacionalno identiteto, se mi zdi zelo hvale vredna, ker smo v zadnjih letih pričeli številnih in različnih oblik razvrednotenja različnih družbenih ustanov, zaupanja v državo in v njene ustanove, sebičnosti in nespoštovanja do drugih in drugačnih, ki mladim ne morejo biti vzor.« (Zoran Medved)

»Obdobje šolanja ima v oblikovanju narodne in nacionalne identitete otrok in mladostnikov izjemno pomembno vlogo, saj šola vzgaja in razvija odnos ter kompetence posameznika tudi na tem področju. Posvet je sledil vprašanju, kaj bi bilo treba v sistemu vzgoje in izobraževanja še narediti, dopolniti ali spremeniti, da bi mladim v večji meri pomagali pri oblikovanju nacionalne (državne) in narodne identitete. Spodbujanje ljubezni do domovine in do države je zelo kompleksna tematika in se med drugim dotika tako vzgojnega načrta kot vsebine posameznih predmetov, medpredmetnega sodelovanja in celo načina poučevanja vsakega posameznega učitelja.« S temi besedami je na posvet povabil gostitelj, predsednik Državnega sveta Alojz Kovšca.

Bistveno vprašanje posveta je bilo, kaj je treba v 'sistemu' vzgoje in izobraževanja še narediti, dopolniti ali spremeniti, da bi mladim bolj pomagali pri oblikovanju nacionalne in narodne identitete, kako spodbujati ljubezen do domovine in države. Ključno vprašanje: kako ravnati, da bo država mladim prirasla k srcu?

Misli iz predavanj:

V uvodnem nagovoru se je Alojz Kovšca, predsednik Državnega sveta, vprašal, kje so v minulih 30. letih osamosvojitveni procesi skrenili s poti in nas namesto v ponosno slovenstvo pripeljali v neko zatajevanje in nepriznavanje korenin in svoje identitete. Kovšca je poudaril, da moramo skrbno paziti, kaj je narodna identiteta ali narodna zavest, kaj je nacionalna oziroma državljanska identiteta in kaj je nacionalizem. Ti pojmi morajo biti ustrezno razloženi v učbenikih in pri pouku. Želimo si, da bi slovenski otroci imeli jasno zavest, da so Slovenci in da so odprti v svet, svetovljani. Ključne vrednote so spoštovanje, sodelovanje, narodna enotnost. Učiti pa se bomo morali še malo bolj natančno, kaj je demokracija in demokratično.

Ministrica za šolstvo, znanost in šport dr. Simona Kustec je poudarila, da ne bi imeli svoje države, če ne bi ves čas gojili ljubezni do svoje domovine. V svetu globalnega kaosa je ta vprašanja za samobitnost države Slovenije nujno naslavljanje in jasno reševati. Danes ni več dileme ali vzgojo mladih za narodno in državljansko identiteto potrebujemo ali ne, sprašujemo pa se, kako jo postaviti v šolo, kdo naj to dela, kako in kdaj naj to dela. Ločiti moramo, kaj so politična vprašanja, ko gre za osebna prepričanja in mnenja, osebna čustva, ter strokovnimi stališči, ki jih opredeljujeta pedagoška in pravna stroka v odnosu do države. Slednje je naloga pedagoške stroke, ki naj ta vprašanja skrbno raziskuje in daje predloge odločevalcem na področju vzgoje in izobraževanja. Pomembno je tudi, da imajo učitelji prostor za izmenjavo izkušenj (seminarji in posveti) ter da ustrezne pedagoške ustanove (npr. Zavod za šolstvo) prenavljajo učne načrte in medpredmetno povezovanje.

P. dr. Silvo Šinkovec, direktor Inštituta Franca Pedička in urednik revije Vzgoja, je predstavil nov UNESCO dokument o vzgoji in izobraževanju *Skupaj na novo umislimo svojo prihodnost: nova družbena pogodba za izobraževanje (Reimagining our futures together: A new social contract for education)*. V tem dokumentu Unesco kliče k prenovi pedagogike, prenovi kurikulumov, didaktičnih pristopov. Temeljno izhodišče pa je, da v globalnem svetu moramo različni ljudje znati sodelovati, zato bo treba več storiti za socialne kompetence in čustveno pismenost, za vrednote in etiko. Dokument izpostavlja kot ključno vrednoto pravičnost. Ta nov Unescov dokument podpira prizadevanja slovenskih šol, ki prek vzgojnega načrta dosegajo vzgojne cilje, tudi odnos do naroda in države. Vzgojni načrti osnovnih šol potrebujejo jasne pedagoške koncepte, ki vključujejo razvoj socialne razsežnosti posameznikove osebnosti. Predavatelj se zavzema, da bi vsak vzgojni načrt vključeval vrednote in dejavnosti na področju vzgoje za narodno in državljansko identiteto.

»Storimo vse, da bi naši mladi obnavljali vero vase in vero v dobroto svojega bližnjega. Kaj lahko stori šola? V vzgojni načrt naj obvezno vplete dejavnosti in pobude s tega področja. Naj vzgojni načrt res služi celovitemu razvoju osebnosti, naj ga pri tem podpirajo vsi predmeti in celotno ozračje na šoli.«

Dr. Borut Holcman, Pravna fakulteta Maribor, je poudaril pomen izobraževanja učiteljev, ki so najbolj odgovorni za prenašanje vrednot domoljubja. Slovenska beseda izobraževanje je izredno lepa in pomenljiva. Koren besede je obraz, izobraževati torej pomeni oblikovati obraz človeka, oblikovati osebnost. Vsak učitelj bi se moral zavedati odgovornosti, kakšne obraze s svojim delo oblikuje in jih pošilja v svet. Znanje ne sme biti le faktografsko poznavanje podatkov, pač pa umevanje njihovega pomena in duha. Holcman je poudaril pomen klasične izobrazbe, ki omogoča vstop v modrost tisočletij, ki omogoča širši pogled na človeka ter zgodovino in družbo. Na fasadi Pravne fakultete v Mariboru sta vzidani dve tabli iz belega marmorja in na njih z zlatimi črkami zapisani trije citati. Mladim je treba privzgojiti tri vrednote:

- ljubezen do domovine (*Juventutis amori patriae excitando*),
- sposobnost umevanja (*Ingenii doctrina roborandis*),
- pravo (pravično) izbiro (*Moribus rite conformandis*).

Mladim privzgojiti ljubezen do domovine je dvotirna pot, odnos do lastne domovine in do domovine, ki pripada nekemu drugemu, sicer ljubezen do domovine, ki jo zapovedujejo starejše generacije, vodi v strelske jarke. Če mladi začutijo, da je domovina vrednota, bodo spoštovali svojo in domovino drugega. Poudariti je treba tudi, kar je povedal Cicero: imam dve domovini, tisto, ki me je rodila, in tisto, ki me hrani, tisto, ki je naravna, in tisto, ki mi je dala možnost, da razvijem v njej talente (*Duas esse censeo patrias, unam naturae, alteram civitatis*). Gre za pravičnost brez meja: kozmopolitizem, nacionalizem in patriotizem. Svetovljanstvu se rado očita, da odrija vse, kar je vezano na nacionalno (narodno) in patriotsko (domoljubno). Nepristrana enakost (egalitarizem) ne more razumeti, kaj šele sprejeti etičnost ali argument, ker je, razen egalitarnega argumenta, vse ostalo brez argumenta, zato tako svetovljanstvo odreka narodnemu in domovinskemu vsako legitimnost. Nesposobnost sprejeti argument, vodi v t. i. »jeznega državljana«. To so ljudje, ki jih je določena politična smer razočarala in potem ravnajo kot cepetajoči otroci, dokler ne dosežejo svojega, tudi s pomočjo medijev, ki jih podpirajo. Ko bomo svetovljansko pravični, ne bo problema ne z narodnim in ne domovinskim in seveda vse troje ima in bo imelo moralen pomen. Brez pravičnosti ni prava, brez prava ni države.

Dr. Dejan Hozjan, Pedagoška fakulteta Koper, je poudaril pomen učitelja, učnih ciljev in socialnega okolja ter vzgojnih načrtov. Vloga učitelja je ključna, zato je njegov odnos do domovine in države pomemben. Koncepti so jasni, toda ne prepričajo. Ker so prazni in prazni, ne pritegnejo. Mladim lahko pomaga oblikovati odnos do države ljubezen, ne ideja. Pomembno je, kaj čutim do svoje domovine, do tega, da sem Slovenec. Šolski sistem je vpet na kognitivni nivo, analizo in razčlenjevanje. Zato prave državljanske vzgoje skoraj ni. Ker se to vprašanje pogosto tudi spolitizira, je težava še večja.

Patriotizma danes ne razumemo kot etnično ali religiozno čistost teritorija, patriotizem je pot do večnih vrednot.

Šola ima vzgojni načrt, ki mora imeti za podlago tudi dober pedagoški koncept, ki bo vseboval tudi vzgojo za narodno in državljansko identiteto. Cilji in dejavnosti tega področja morajo biti umeščati v splošni smoter vzgoje in izobraževanja »spodbujanje celovitega razvoja osebnosti učenca«.

Slovenist, prof. Andrej Bartol, Škofijska klasična gimnazija v Ljubljani, je povedal, da je na šoli veliko možnosti za konkretne dejavnosti, na primer pogovori z gosti, ki jih povabijo dijaki; ekskurzije po Sloveniji in v zamejstvo ter po Evropi, da dijaki spoznavajo, kako živijo Slovenci doma in v tujini. Medpredmetno povezovanje nudi veliko možnosti in daje dobre rezultate. Ključnega pomena pa je poučevati z zgledom v odnosu do slovenstva. Vsekakor tarnanje in zgražanje, kakšni so drugi, ni učinkovito vzgojno sredstvo, ključno je znati navdušiti in pritegniti, kar ima identitetno moč, je pozitivno in afirmativno. Mladi iščejo zgled in odgovor na vprašanje, zakaj ljubiti svojo domovino.

Geograf, prof. Rok Kastelic, Gimnazija Jožeta Plečnika v Ljubljani, trdi, da je treba ločiti med splošnimi in operativnimi cilji. Načelnih stališč je veliko zapisanih v zakonodaji in drugih dokumentih, kar pa se v razredu zares dogaja, je včasih zelo različno od deklariranega. Ljubezni se ne učimo iz zapovedanega, ampak zaradi privlačnosti in lepote. Ključen je učitelj in njegov karierni razvoj tudi, ko gre za odnos do svoje domovine in države.

Socialna pedagoginja, mag. Darja Barborič Vesel, OŠ Ketteja in Murna v Ljubljani, je poudarila, da je vzgoja za ljubezen do domovine in države stranski produkt odnosa med učiteljem in učencem, zato je pomembno, v kakšnem odnosu in vzdušju poteka proces poučevanja ter kakšna je celotna šolska klima v odnosu do domovine in države. Učiteljev odnos do domovine in države je odločilen.

Na posvetu je bilo močno izpostavljeno, da je učitelj tisti, ki ima znanje, ustvarjalno moč in karizmo, s katero lahko zaneti ogenj interesa in položi semena domovinske ljubezni v še tako nezainteresirane otroke. Pri tem pa je pomembno, da ga programi, kurikulum in učni načrti pri tem podpirajo in ne utesnjujejo.

Posveta se nista mogla udeležiti dva zgodovinarja, dr. Vilma Brodnik, Zavod RS za šolstvo, in Robert Jernejčič, Škofijska klasična gimnazija. Jernejčič je pripravil članek, ki bo objavljen v reviji Vzgoja (sept. 2022, št. 95), Brodnikova je nekatera svoja stališča in dejavnosti Zavoda za šolstvo že predstavila na omenjenih mednarodnih konferencah. Posvet podpira pobudo Zavoda za šolstvo, da se poučevanje zgodovine prenavlja in poučevanje o nastanku samostojne države Slovenije poučuje v najboljšem možnem času. Nikakor pa naj ne ostane kot zadnja tema predmeta zgodovina, ker tako izpade zaradi pomanjkanja časa in zaključevanja leta.

Predlogi in zaključki:

Po predstavljenih predavanjih je sledila razprava. Ob zaključku smo udeležence povabili, da v enem tednu pisno pošljejo predloge za spremembe. Nekateri so se podvajali ali smiselno dopolnjevali. Izbrali smo naslednje predloge:

1. Vzgojni načrti naj vsebujejo tudi dejavnosti, povezane z vzgojo za ljubezen do domovine in države. Vzgojni načrti naj imajo ustrezne pedagoške koncepte ali filozofije, ki spodbujajo celovit razvoj osebnosti.
2. Oblikovanje šolske skupnosti, v katerih bo vzdušje polno ljubezni do domovine in države. Okolje oblikuje in zgledi vlečejo. Pripraviti je treba možnosti izobraževanja na tem področju za razrednike in ravnatelje.
3. Narediti učni načrt za predmet zgodovina tako, da bi profesorji imeli najboljši čas za poučevanje o nastanku države Slovenije.

4. Narediti učni načrt za predmet geografija tako, da bi profesorji imeli najboljši čas za poučevanje o nastanku države Slovenije. Škoda je, da je v gimnaziji geografija Slovenije obravnavana relativno skromno. Zgolj v tretjem letniku ob koncu leta, ko imajo mnogi dijaki že skoraj zaključene ocene. Kajti v 4. letniku imajo podrobnejšo geografijo Slovenije zgolj tisti dijaki, ki izberejo geografijo na maturi. Geografiji bi bilo treba pridobiti še dve uri v 4. letniku. Ali pa vsaj 3 ure tedensko v 3. letniku, da bi z učno snovjo o Sloveniji lahko začeli kaj prej in imeli zanjo 35 ur več.
5. Ponuditi več možnosti izobraževanja učiteljev Državljske in domovinske vzgoje ter etike.
6. Preveriti učne načrte posameznih predmetov z vidika ustreznosti vsebin in didaktičnih pristopov za oblikovanje državljanske in narodne identitete mladih ter iskati možnosti medpredmetnega povezovanja, ker so predmeti vsebinsko med seboj povezani.
7. S spoznavnimi cilji ne moremo dosegati razvoja vrednot. Velika večina operativnih ciljev je na nivoju poznavanja po (popravljeni) Bloomovi taksonomski stopnji znanja. Preveriti je treba cilje pri temah domoljubja in državotvornosti.
8. Treba je povečati število izkustvenih ciljev, ki bi jih dijaki lahko v največji meri uresničevali na ekskurzijah (medpredmetno povezovanje). Predlagamo v vseh štirih letnikih gimnazije obvezno geografsko-zgodovinska ekskurzijo v različne dele Slovenije. Ekskurzija omogoča stik s pokrajino, ki je pomemben del domoljubja. Ne povezuje nas le zgodovina, knjige, jezik, ampak tudi prostor. V vsakem letniku v eno makroregijo Slovenije.
9. Pedagoške in druge fakultete naj preverijo, kaj že delajo in kaj lahko še storijo v procesu profesionalnega usposabljanja učiteljev za odnos do domovine in države.

P. dr. Silvo Šinkovec
Inštitut Franca Pedička
